

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI SAN'ATGA O'RGATISH USULLARI VA YO'LLARI

Murodova Nihola Akram qizi

Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti

Maktabgacha ta'lim fakulteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Maktabgacha yoshdagi bolalarni raqs harakatlariga o'rgatish, musiqa haqida bilimlar berish kabilar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Raqs, musiqa, musiqiy asboblari, musiqiy o'yinchoqlar, musiqiy ritmik harakatlar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga musiqa asboblari chalishni, raqsga tushishni, musiqa tinglashni o'rgatishdan oldin bolalarni baland tovushlarni farqlashni dubl, jiringlash, nog'ora va trubkaning tovushlarni tanib, farqlashni o'rgatish zarur. Sababi, bolalar bu asboblarni nima ekanligini, qandayligini, ovozlari qandayligini, ovozlarning farqlarini bilmasdan turib musiqa asboblari o'rganolmida. Ba'zilar musiqa asboblari o'rganish maktabgacha yoshdagi bolalarga nima uchun kerak degan savol tug'ulishi mumkin. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga musiqa asboblari o'rgatishdan maqsad ular o'z xis - tuyg'ularini, ichlaridagi kechinmalarini, xoxish istaklarini yuzaga chiqarishga katta yordam beradi. Musiqa insonni har doim yaxshilikka yetaklaydi.

Shu qatorda shuni eslab utishimiz kerakki Prezidentimiz Mirziyoyev Shavkat Miromonovich musiqa cholg'ularini o'rganishga katta e'tibor bermoqdalar.

Chet el pedagoglari shu ishlarimizga oid bir qancha fikrlarni ilgari surib o'tganlar. Doktor Shinichi Suzukining kichkintoylarga skripka chalishni o'rgatishga asoslangan va ayni vaqtda butun dunyo e'tiborini tortgan o'qituv uslubini o'rganish, tahlil qilish hamda tatbiq etishni yanada kengaytirish uchun mahalliy va xorijiy olimlar yig'ilib tajribaviy sinflarda fikr almashmoqdalar.

Doktor Shinichi Suzukining ta'kidlashicha "Qoloq bolalar yo'q, barchasi o'qitish uslubiga bog'liq" deganlar.

Shu qatorda shuni aytib o'tish joizki "Asosiysi hamma tajribani o'z vaqtida joriy etishidir". Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga musiqa asboblari chalishni o'rgatish, musiqa tinglashga o'rgatish, qo'shiq kuylashga o'rgatishni ketma ketlikda olib borish kerak. Ularni quydagilar misolida kurib chiqishimiz mumkin:

1) Kichik guruhlarda bolalar zarbli cholgʻu asboblari, metallofon (kattalar ijrosidagi spektakllarni tinglashadi) kabilar bilan tanishadilar.

2) Oʻrta guruhlarda metallofonda chalish koʻnikmalarini egalaydilar, musiqiy asarlarning ritmik naqshini takrorlashni oʻrganadilar.

3) Katta guruhlarda umumiy dinamikani, surʻatni kuzatishni va tugatishni, ritmik naqshini oʻrganadilar.

3 yoshgacha boʻlgan bolalar uchun oʻzlarini qiziqtirgan narsalarini yodlab olish qiyinchilik tugʻdirmaydi. Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida bolalarga musiqa asboblari oʻrganish, qoʻshiq aytishga, musiqa tinglashga oʻrgatishning usullariga quydagilar kiradi:

- a) Ogʻzaki (hikoya, tushuntirish);
- b) Vizual (bolalarning oʻyin texnikalarini kursatish);
- c) Ragʻbatlantiruvchi (bolalar yoki kattalar oldida chiqish);
- d) Amaliy (turli cholgʻu asboblari chalish);
- e) Musiqiy oʻyinchoqlar va ulardan foydalanish.

Musiqa darslarida musiqiy oʻyinchoqlar va asboblardan muntazam foydalanish bolalarning bunday darslarga bulgan qiziqishini uygʻotadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqa va raqs yordamida musiqiy va ritmik harakatlarning rivojlanishi" Ovseichuk Marina Vladimirovna, musiqa direktori Maktabgacha taʼlimning federal davlat taʼlim standarti joriy etilishi munosabati bilan maktabgacha yoshdagi bolalarni oʻqitishning samarali usullariga ehtiyoj ortdi. Bu hodisa tasodifiy emas va birinchi navbatda, bolalik davrining oʻziga xos ahamiyatini, maktabgacha yoshdagi umumiy va musiqiy rivojlanishning bola shaxsiyatining keyingi shakllanishidagi ahamiyatini tushunish bilan bogʻliq.

Musiqiy-ritmik taʼlim, shu maʼnoda, faoliyatning asosiy turlaridan biri boʻlib chiqadi, chunki u tabiatan sintetik boʻlib, musiqani birlashtiradi. Hech kimga sir emaski, bolalar musiqaga oʻtishni yaxshi koʻradilar, lekin oʻz -oʻzidan paydo boʻladigan raqs inson intellektual faoliyatining mahsuli emas, balki bilinki darajasida paydo boʻladigan harakatdir. Muayyan musiqaga maʼlum ketma -ketlikda harakatlar majmuasini aniq bajarish ancha qiyin. Nafaqat harakatni bajarish, balki ularni bir vaqtning oʻzida ijro etish zarur boʻlganda, guruhda raqsqa tushish yanada qiyinlashadi. Raqsni oʻrganayotganda, bolaning koʻplab koʻnikmalari oʻrgatiladi.

Shunday qilib, raqs harakati maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqiy ijodkorlik va ijodiy shaxsiyat xususiyatlarini shakllantirish nuqtai nazaridan musiqiy faoliyatning eng samarali turlaridan biridir. Raqsni shunchaki musiqa bilan yoki

musiqasiz ritmik harakatlarga qisqartirib bo'lmaydi, bu bizning individualligimiz va o'ziga xosligimizning namoyonidir, harakatlar orqali aytilgan hikoya. Raqs va musiqaning ajoyib olamiga kirib, biz kundalik hayotda har doim ham mumkin bo'lmagan his-tuyg'ularimizni ochiq ifoda eta olamiz.

Shunday qilib, raqs san'ati go'zallikdan tashqari, psixoterapevtik ta'sirga ham ega: o'zimizni ochiq va yorqin ifoda etish orqali, ichki qarama-qarshiliklar va ehtirolardan qo'rqmasdan, biz o'zimizni qalbimizda allaqachon ildiz otgan qisqichlar va komplekslardan ozod qilamiz. Raqs sizni butunlay ozod bo'lishga imkon beradi va o'zingiz bo'lishdan qo'rqmaslikka o'rgatadi. Raqsning go'zalligi shundaki, unda har kim o'ziga xosligini ko'rsata oladi, raqsda o'ziga xosligini anglash va aks ettirish esa uni san'at darajasiga ko'tarish imkonini beradi. Bola uchun raqs, ya'ni harakat onalik elementidir. Shuning uchun raqs darslarini bolaga turli xil his-tuyg'ularni boshdan kechirish imkonini beradigan hissiy madaniyat darslariga aylantirish kerak. Raqs Shuningdek, bu sog'lig'ingizni yaxshilashning ajoyib usuli. Silliq va ifodali harakatlar umurtqa pog'onasini to'g'rilaydi, mushaklarni mustahkamlaydi va holatni yaxshilaydi.

20-asrda shveysariyalik bastakor va o'qituvchi Emil Jak Dalkroze musiqiy va ritmik ta'lim tizimini ishlab chiqdi, bu hali ham dunyodagi eng mashhur va mashhur musiqa ta'lim usullaridan biri hisoblanadi. Dalkrozening fikricha, musiqa va raqs bilan muloqot qilish orqali inson bu dunyoda o'zini va o'zini tevarak-atrofdagi olamni bilishni o'rganadi, raqsqa tushish esa nafaqat musiqiylikni rivojlantiradi, balki iroda, muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish va ijodiy salohiyatni rivojlantirishga yordam beradi. Darhaqiqat, psixologlar tomonidan olib borilgan ko'plab tadqiqotlar raqs bilan shug'ullanadigan bolalar tengdoshlariga qaraganda ko'proq akademik muvaffaqiyatlarga erishishlarini va umumiy rivojlanishda ham ulardan oldinda ekanligini isbotladilar. Raqs bolaning dastlabki matematik va mantiqiy tasavvurlarini shakllantirishga yordam beradi, kosmosda orientatsiya ko'nikmalarini o'rgatadi; nutqni rivojlantiradi.

Raqs darslari maqsadlilik, tashkilotchilik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi. Ritm, plastmassa asosiy vosita ko'nikmalari va qobiliyatlarini shakllantiradi, holatning buzilishini oldini oladi. Bunday mashg'ulotlar bolaning harakat tajribasini boyitadi, vosita mahoratini oshiradi, jismoniy mashqlar jarayonida faol aqliy harakatlarni rivojlantiradi. Hatto eng chekka bolalar ham erkinroq, ochiq va do'stona bo'lishadi. Raqs yordamida ko'plab psixologik muammolarni hal qilish mumkin. Keling, bitta misol keltiraylik. Hamma narsadan qo'rqadigan va tabiiy ravishda muloqot qilishda qiynaladigan duduqli bola raqsqa tushishni boshlaganidan keyingina komplekslarini engib, to'liq ochildi.

Shuni ta'kidlaymizki, bundan oldin ona nutq terapevtlari va psixologlar yordamiga murojaat qilib, bolasiga yordam berishga bir necha bor urinib ko'rgan. Adabiyotda raqsning kosmik, muqaddas, ezoterik ma'nosi haqidagi g'oyalarni uchratish mumkin, ular raqsni harakat san'ati sifatida tushunishga asoslangan, olam ritmini, hayotning o'zi ritmini ifodalaydi.

Faylasuflar, buyuk ijrochilar haqiqiy raqs insonda tashqi va ichki olamlarning birligiga erishiladigan jarayon deb hisoblashadi. M.M.Baxtin shunday yozadi: "Raqsda mening tashqi ko'rinishim, faqat boshqalarga ko'rinadigan va boshqalar uchun mavjud bo'lgan ichki o'zini o'zi angelaydigan organik faoliyatim bilan birlashadi; raqsda ichimdagi hamma narsa tashqariga chiqishga, tashqi bilan mos kelishga intiladi; raqsda men borliqda eng siqilgan bo'laman, boshqalarning borligidan qatnashaman; menda raqsqa tushish - bu mening mavjudligim (tashqaridan tasdiqlangan qiymat), mening xushmuomalaligim, ikkinchisi menda raqsqa tushishdir. Raqs ijodiy qobiliyatlarni uyg'otadi va bu qobiliyatlarni harakatlar uyg'unligi orqali amalga oshirishga imkon beradi.

Raqs mashqlarini o'rganish jarayonida bolaning o'zini o'zi qadrlashi ortadi. U biror narsaga erisha olishiga, salqin va chiroyli narsalarni qilishga qodir ekanligiga ishona boshlaydi. Farzandi raqsni o'zlashtirishda yana bir qiyinchilikni yengib o'tganidan xursand bo'lgan onaning mamnun chehrasini ko'rib, bola bu raqsni yoqtirishini tushunadi! Demak, u kerak, u qadrlanadi! U sevilgan. Bola o'z fantaziyalarini yaratish va amalga oshirishni o'rganadi. Ertak syujetlari va kulgili qahramonlarning obrazlaridan foydalanishga harakat qilish, artikulyar harakatlar, barmoq o'yinlari, gimnastika, raqs qadamlarini aniq ko'rsatish kerak. Muvaffaqiyatli natijalarga erishish shartlaridan biri bu boshlang'ich raqqosaga ehtiyotkorlik bilan, xayrixoh munosabatda bo'lish, uni o'z qobiliyatiga ishonch bilan ilhomlantirish qobiliyatidir.

Ko'pgina olimlar va o'qituvchilar raqs faoliyatining rolini tahlil qildilar estetik tarbiya. Anatoliy Fomin "o'ynoqi raqs" tushunchasini kiritdi, bu odatda ma'lum bir shakl hukmronlik qiladigan ajoyib raqsdan farqli o'laroq, vaziyatning o'zgaruvchanligi, , improvizatsiyaga boyligi bilan ajralib turadi. O'ynoqi raqsda bola tasvirni yaxlit ko'rish va his qilish qobiliyatiga ega, ajoyib raqsda esa o'qituvchi ijrochiga tasvirning (rolning) faqat parcha-parcha ko'rinishini etkazadi.

Raqsning katta tarbiyaviy ahamiyati bor va estetik quvonch keltiradi. Mashg'ulotlarning asosiy maqsadi - bolalarda go'zallikka intilish, musiqa va raqs ijodiga qiziqish uyg'otish; hissiy sezgirlikni va ijodiy faollikni kuchaytirish; bolalarni o'z xalqlari va boshqa mamlakatlar xalqlarining raqs madaniyati bilan tanishtirish; xayoliy fikrlash va tasavvurni rivojlantirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Maktabgacha ta'lim muassasalarida musiqaga o'qitish metodikasi" G. Sharipova, Shu. Yakubova Cho'lpon nashriyoti Toshkent: 2007
2. "Musiqada ritm va ritmik harakatlarning shakillanishi jarayonlari" Hamidova M.A o'quv qo'llanma.

**"Innovations in Science and
Technologies"**